

Christian Wendelborg

Mobbing, diskriminering og uro i klasserommet

Analyse av Elevundersøkelsen 2011

Rapport 2011

Mangfold og inkludering

Christian Wendelborg

Mobbing, diskriminering og uro i klasserommet

Analyse av Elevundersøkelsen 2011

 NTNU Samfunnsforskning AS

Postadresse: NTNU Dragvoll, 7491 Trondheim
Besøksadresse: Loholt Allé 85, Paviljong B

Telefon: 73 59 63 00
Telefaks: 73 59 62 24

E-post: kontakt@samfunn.ntnu.no
Web.: www.ntnusamfunnsforskning.no

Foretaksnr. NO 986 243 836

NTNU Samfunnsforskning AS
Avdeling for mangfold og inkludering
Mai 2011

ISBN 978-82-7570-241-6

FORORD

Denne rapporten er en analyse av resultatene fra Elevundersøkelsen 2011 som omhandler mobbing, diskriminering og uro i klasserommet. Resultatene fra årets undersøkelse sammenlignes med tidligere års undersøkelser.

Dette er første rapportering av tre fra årets undersøkelse. Oppdragsgiver er Utdanningsdirektoratet. For å levere denne rapporten innen de fastlagte tidsrammene har det krevd smidighet fra både oppdragsgiver og NTNU Samfunnsforskning side. Vi vil i den forbindelse gjerne takke Petter Haagensen fra Utdanningsdirektoratet for godt samarbeid. Vi vil også takke Jens-Petter Farnes ved Conexus som har gjort dataene fra Elevundersøkelsen tilgjengelige for NTNU Samfunnsforskning til rett tid.

Ved NTNU Samfunnsforskning er det undertegnende som har gjennomført analysene og skrevet rapporten. Arbeidet er kvalitetssikret ved at Professor Einar Skaalvik, seniorforsker Gry Mette D. Haugen og direktør Bente Aina Ingebrigtsen har lest gjennom, kommentert og gitt innspill til rapporten.

Trondheim, mai 2011

Prosjektleder

Christian Wendelborg

INNHold

	side
FORORD	iii
INNHold	v
FIGURLISTE	vi
TABELLER	vii
1. Introduksjon	1
1.1 Om innholdet i rapporten	1
2. Mobbing – utvikling fra 2007 til 2011	3
2.1 Kjønnns- og aldersforskjeller i mobbing i 2011	5
2.2 Hvem blir en mobbet av?	6
3. Diskriminering – utvikling fra 2007 til 2011	9
3.1 Kjønnns- og aldersforskjeller relatert til diskriminering i 2011	12
3.2 Hvem diskriminerer?	14
4. Uro i klasserommet – utvikling fra 2007 til 2011	17
4.1 Kjønnns- og aldersforskjeller relatert til uro i klasserommet i 2011	20
LITTERATUR	25

FIGURLISTE

Figur		side
Figur 2.1	Andel som oppgir at de er mobbet to til tre ganger i måneden eller mer fordelt på klassetrinn (prosent)	6
Figur 4.1	Spørsmål om uro i klasserommet fordelt på klassetrinn (Alle klassetrinn, gj. snitt, 1:Svært ofte eller alltid – 5:Aldri)	22
Figur 4.2	Påstander om uro i klasserommet fordelt på klassetrinn (gj. snitt, 1:Helt uenig – 5:Helt enig)	23

TABELLER

Tabell		side
Tabell 1.1	Antall elever som har deltatt i Elevundersøkelsen 2011 fordelt på Klassestrinn	1
Tabell 1.2	Effekt mål og effektstørrelse	2
Tabell 2.1	Svarfordeling for om en er blitt mobbet (Alle klassestrinn, 2007-2011, prosent).	4
Tabell 2.2	Svarfordeling for om en selv har mobbet (Alle klassestrinn, 2007-2011, prosent).	4
Tabell 2.3	Svarfordeling for om elever sier i fra dersom noen blir mobbet (Alle klassestrinn, 2007-2011, prosent, gj.snitt, standardavvik og Cohen's d)	5
Tabell 2.4	Svarfordeling for hvem en har blitt mobbet av og hvor ofte (Alle klassestrinn, 2007-2011, prosent).	7
Tabell 3.1	Svarfordeling for om en er utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på bakgrunn av kjønn (ungdomstrinn og VGO, 2007-2011, prosent).	9
Tabell 3.2	Svarfordeling for om en er utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på bakgrunn av funksjonshemming (ungdomstrinn og VGO, 2007-2011, prosent).	10
Tabell 3.3	Svarfordeling for om en er utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på bakgrunn av nasjonalitet (ungdomstrinn og VGO, 2007-2011, prosent).	10
Tabell 3.4	Svarfordeling for om en er utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på bakgrunn av religion eller livssyn (ungdomstrinn og VGO, 2007-2011, prosent).	11
Tabell 3.5	Svarfordeling for om en er utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på bakgrunn av seksuell orientering (ungdomstrinn og VGO, 2009-2011, prosent).	11
Tabell 3.6	Kjønnfordeling på om en er utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på bakgrunn av fem områder to til tre ganger i måneden eller oftere (ungdomstrinn og VGO, 2011, prosent).	13
Tabell 3.7	Trinnfordeling på om en er utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på bakgrunn av fem områder to til tre ganger i måneden eller oftere (ungdomstrinn og VGO, 2011, prosent).	13
Tabell 3.8	Svarfordeling for hvem en har blitt utsatt for urettferdig behandling/diskriminering av og hvor ofte (ungdomstrinn og VGO, 2007-2011, prosent).	14
Tabell 4.1	Svarfordeling for om elevene opplever at læreren må bruke mye tid for å få ro i klassen (Alle klassestrinn, 2007-2011, prosent, gj.snitt, standardavvik, Cohen's d).	17
Tabell 4.2	Svarfordeling for om elevene opplever at de forstyrrer andre elever når de arbeider (Alle klassestrinn, 2007-2011, prosent, gj.snitt, standardavvik, Cohen's d).	18

Tabell 4.3	Svarfordeling for om elevene opplever at de blir forstyrret av at andre elever lager bråk og uro i arbeidsøktene? (Alle klassetrinn, 2007-2011, prosent, gj.snitt, standardavvik, Cohen's d).	18
Tabell 4.4	Svarfordeling for påstanden om at de blir forstyrret av andre elever. (Alle klassetrinn, 2010-2011, prosent, gj.snitt, standardavvik, Cohen's d).	19
Tabell 4.5	Svarfordeling for påstanden om at det er god arbeidsro i timene. (Alle klassetrinn, 2010-2011, prosent, gj.snitt, standardavvik, Cohen's d).	19
Tabell 4.6	Svarfordeling for påstanden om elevene er stille og hører etter når læreren snakker. (Alle klassetrinn, 2010-2011, prosent, gj.snitt, standardavvik, Cohen's d).	20
Tabell 4.7	Gjennomsnittsverdier fordelt på kjønn for spørsmål og påstander om uro i klasserommet. (Alle klassetrinn, 2011, gj.snitt, standardavvik, Cohen's d).	21

1. Introduksjon

Alle elever i grunnskoler og videregående opplæring har i følge § 9a i opplæringslova “rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring”. Med denne paragrafen skal elever og foreldre ha fått større brukervedvirkning og bedre klagerett, samtidig som skolen har fått tydeligere plikter, særlig når det gjeld det psykososiale miljøet. Elevundersøkelsen er et viktig verktøy for videreutvikling og kvalitetssikring av læringsmiljøet til elever i grunnskolen og videregående opplæring. Elevundersøkelsen er en nettbasert spørreundersøkelse hvor elever fra 5. trinn til utvideregående opplæring skal få si sin mening om forhold som er viktige for å lære og trives på skolen. Det er obligatorisk å gjennomføre Elevundersøkelsen for 7. og 10. trinn, samt for VG1, mens det er frivillig å delta for øvrige trinn. Det er Utdanningsdirektoratet som er ansvarlig for gjennomførelsen av Elevundersøkelsen, mens NTNU Samfunnsforskning er ansvarlig for analyser og rapportering.

Tabell 1.1   Antall elever som har deltatt i Elevundersøkelsen 2011 fordelt på Klassestrinn

Klassestrinn	Antall	Prosent	Prosent av alle på trinnet
5. trinn	33045	8.9	53.3
6. trinn	35784	9.6	57.4
7. trinn	56753	15.3	91.8
8. trinn	37136	10.0	58.6
9. trinn	36408	9.8	56.1
10. trinn	54511	14.7	84.7
VG1	57774	15.5	-
VG2	37598	10.1	-
VG3	22595	6.1	-
Total	371604	100.0	-

Tabell 1.1 viser at det er 371604 elever som har deltatt i Elevundersøkelsen 2011. Prosentandelene viser at det er flest deltakere fra de klassestrinnene hvor Elevundersøkelsen er obligatorisk. Det vil si 7. og 10. trinn, samt VG1. For grunnskoletrinnene er det regnet ut prosentandel av alle elever på trinnene. Disse tallene er beregnet ut fra tall fra Grunnskolens informasjonssystem. Vi ser at for 7. og 10. trinn er det henholdsvis 91,7 og 84,7 prosent av samtlige elever som har svart på undersøkelsen. For de trinnene på grunnskolenivå hvor Elevundersøkelsen er frivillig er det rundt 55 prosent av elevene som har deltatt.

1.1 Om innholdet i rapporten

Denne rapporten omhandler elevers opplevelse av mobbing, diskriminering og uro i klasserommet i den norske skolen. Dataene er hentet fra årets elevundersøkelse som har vært gjennomført i perioden fra 17. januar til 29. april 2011. Det vil si at vi ser på situasjonen på disse områdene våren 2011. Men det er også interessant å se på

hvordan forhold relatert til mobbing, diskriminering og uro har utviklet seg over tid. Derfor vil resultatene sees i sammenheng med tidligere års elevundersøkelser og analyseres i forhold til disse, det vil si elevundersøkelser fra 2007 til 2010. Elevundersøkelser som ble foretatt før 2007 hadde andre spørsmål og spørsmålsformuleringer og er derfor ikke direkte sammenlignbare med data fra årets elevundersøkelse.

I denne rapporten vil det presenteres mange tabeller som viser prosentfordeling for hvordan elevene har svart på de ulike spørsmålene. Det er også gjennomført analyser av forskjeller og sammenhenger over tid, og mellom grupper. I den forbindelse bruker vi ofte begrepet statistisk signifikante forskjeller og sammenhenger. Når vi bruker begrepet statistisk signifikant resultat mener man, enkelt sagt, at forskjellen eller sammenhengene ikke skyldes tilfeldigheter. Det vil si at det er ikke tilfeldigheter eller målefeil som gjør at vi finner forskjeller eller sammenhenger, men noen egenskaper i gruppene eller det vi måler som gjør at vi finner disse forskjellene eller sammenhengene. Samtidig er det svakheter ved bare å vise til om resultatene er signifikante eller ikke. Dette gjelder særlig i undersøkelser som Elevundersøkelsen hvor det er veldig mange som har svart. I Elevundersøkelsen hvor det er over 300 000 elever som har svart på spørsmålene, vil selv små forskjeller bli signifikante. Det kan bety at signifikante forskjeller kan være trivielle og lite viktige. Derfor kjører vi også analyser som måler effektstørrelse. Dette er analyser som måler styrken på forskjellen eller sammenhengen og gir et sikrere mål enn en signifikanstest.

I denne rapporten bruker vi to slike effektmål. Det ene er Cohens d , som måler styrken i forskjellen mellom to gruppegjennomsnitt og Cramers V , som måler styrken mellom to fordelinger når det ikke er hensiktsmessig å bruke gjennomsnitt eller når fordelingene er skjeve. Cohens d og Cramers V kan gi et inntrykk på størrelsen på forskjeller eller styrken i sammenhenger (se Cohen 1988). I tillegg vil det der det er hensiktsmessig kjøres regresjonsanalyser for å se om alder/årstrinn har effekt på hvordan elever svarer på spørsmål. Her er det den standardiserte regresjonskoeffisienten som måler effektstørrelsen.

Tabell 1.2   *Effektmål og effektstørrelse*

Effektmål	Ingen/svak effekt	Liten effekt	Moderat effekt	Stor effekt
Cohens d	0-0.19	0.2-0.49	0.5-.0.79	>0.8
Cramers V og Standardisert regresjonskoeffisient	0-0.09	0.1-0.29	0.3-0.49	>0.5

Tabell 1.2 viser hvordan vi tolker de ulike effektmålene.

2. Mobbing – utvikling fra 2007 til 2011

De fleste definisjoner av begrepet mobbing betoner at en person over tid utsettes for negative handlinger fra én eller flere personer, og at styrkeforholdet mellom mobber og mobbeoffer er ujevnt, som for eksempel fysisk eller psykisk styrke (Farrington 1993). Roland (1999) benytter sågar ordet vold i definisjonen av mobbing. Olweus (1992:17) har utviklet en av de desidert mest anvendte definisjoner av begrepet mobbing: «En person er mobbet eller plaget når han eller hun, gjentatte ganger og over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere andre personer». Han presiserer negative handlinger til å være: «... when someone intentionally inflicts injury or discomfort upon another ... Negative action can be carried out by physical contact, by words, or in others ways, such as making faces or mean gestures, an intentional exclusion from a group» (Olweus 1996:265).

I Elevundersøkelsen er begrepet mobbing tillagt følgende betydning:

Med mobbing mener vi gjentatt negativ eller "ondsinnert" atferd fra en eller flere rettet mot en elev som har vanskelig for å forsvare seg. Gjentatt erting på en ubehagelig og sårende måte er også mobbing.

I spørreskjemaet ble først elevene forklart hva mobbing (jfr. definisjonen) er og deretter fikk de følgende spørsmålsformulering: *Er du blitt mobbet på skolen de siste månedene?* Svaralternativer: *Ikke i det hele tatt – En sjelden gang - 2 eller 3 ganger i måneden - Omtrent 1 gang i uken – Flere ganger i uken.*

Definisjonen i Elevundersøkelsen er nær andre anerkjente definisjoner på hva mobbing er. Imidlertid kan det være uklart hvor ofte en må være utsatt for negativ eller ondsinnert atferd for at en skal definere det som mobbing. Olweus (1991, 2002) definerer mobbing som at de definerte handlinger skal ha et omfang på minimum to til tre ganger i måneden («av og til» benyttet som ordlyd i 1983), mens Roland (2003) mener kun elever som oppgir at de mobbes én eller flere ganger i uken kan sies å være mobbet. I denne rapporten presenteres fordelinger for alle som har opplevd at de har blitt mobbet. Det vil si at vi også viser de som oppgir at de har blitt mobbet en sjelden gang. Imidlertid vil vi i enkelte analyse bare inkludere de som oppgir at de har blitt mobbet to til tre ganger i måneden eller mer.

Tabell 2.1 Svarfordeling for om en er blitt mobbet (Alle klassetrinn, 2007-2011, prosent).

Er du blitt mobbet på skolen de siste månedene?	2007	2008	2009	2010	2011
Flere ganger i uken	3.3	3.5	3.3	3.2	3.1
Omtrent 1 gang i uken	1.8	1.9	1.9	1.9	1.9
2 eller 3 ganger i måneden	2.9	3.2	3.3	3.4	3.4
En sjelden gang	15.2	15.4	15.2	15.2	15.0
Ikke i det hele tatt	76.8	76.1	76.4	76.4	76.5
Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabell 2.1 viser at forekomsten av elever som opplever seg mobbet er stabil fra 2007 til 2011. Det er bare marginale forskjeller fra år til år og det er verken en tendens til økning eller reduksjon. Forekomsten av de som opplever seg mobbet to til tre ganger i måneden eller mer, varierer mellom 8,0 til 8,6 prosent. Dersom vi ser på de som opplever mobbing ukentlig eller mer, varierer forekomsten fra 5,0 til 5,4 prosent.

Tabell 2.2 Svarfordeling for om en selv har mobbet (Alle klassetrinn, 2007-2011, prosent).

Har du selv vært med på å mobbe en eller flere elever på skolen de siste månedene?	2007	2008	2009	2010	2011
Flere ganger i uken	1.8	1.8	1.7	1.5	1.4
Omtrent 1 gang i uken	.9	.9	.8	.8	.7
2 eller 3 ganger i måneden	2.1	2.2	2.1	2.3	2.0
En sjelden gang	17.8	17.8	17.6	16.6	15.7
Ikke i det hele tatt	77.5	77.3	77.8	78.9	80.2
Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabell 2.2 viser at det er en lavere andel som oppgir at de har vært med å mobbe enn som oppgir at de har blitt mobbet. Forekomsten av de som oppgir at de har vært med å mobbe to til tre ganger i måneden eller mer varierer mellom 4,1 og 4,9 prosent og tilsvarende mellom 2,1 til 2,7 prosent dersom vi bare inkluderer de som oppgir å ha blitt mobbet ukentlig eller oftere.

Tabellene viser en stabilitet i andelen som blir mobbet og andelen som mobber sett over tid. Det er kun marginale forskjeller. Imidlertid viser det seg at nærmere en fjerdedel som oppgir at de mobbes to til tre ganger i måneden eller oftere også oppgir at de er med å mobbe andre to til tre ganger i måneden eller oftere. Dette er en signifikant sammenheng, med en moderat effektstørrelse (Cramer's $V = .33$; jfr. Tabell 1.2). Dette er funn som også er kjent fra internasjonale studier hvor mange som rapporterer å mobbes opplyser også å mobbe (Crawford 2002, Espelage & Swearer 2003). Dette funnet er heller ikke overraskende. Flere sosialt marginaliserte kan i utgangspunktet være aggressive og eller reagere på marginalisering og eksklusjon med aggresjon og mobbing av andre.

Tabell 2.3 Svarfordeling for om elever sier i fra dersom noen blir mobbet (Alle klassetrinn, 2007-2011, prosent, gj.snitt, standardavvik og Cohen's *d*)

Pleier elevene å si fra til lærerne hvis noen blir mobbet?	2007	2008	2009	2010	2011
Aldri	11.6	12.1	11.9	11.4	11.1
Sjelden	21.0	20.8	21.6	20.6	20.4
Av og til	27.4	27.1	27.5	27.5	27.5
Ofte	22.0	21.6	21.3	21.9	22.1
Svært ofte eller alltid	18.0	18.4	17.7	18.6	18.9
Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Gjennomsnitt	3.14	3.13	3.11	3.16	3.17
Standardavvik	1.264	1.275	1.265	1.265	1.263
Effekt endring fra forrige år (Cohen's <i>d</i>)		0,008	0.016	-0.040	-0.008

Gj.snitt, standardavvik og Cohen's *d* vises fordi variabelen ikke bryter forutsetningen for normalfordeling. Det vil si at variablene ikke er skjevfordelt.

Tabell 2.3 viser at rundt 40 prosent av elevene oppgir at elevene pleier å si i fra om noen blir mobbet. Denne andelen er stabil over tid hvor det varierer fra 39 til 40,5 prosent. Effekttørrelsen (Cohen's *d*) viser at det er ingen forskjell mellom årene (jfr. Tabell 1.2).

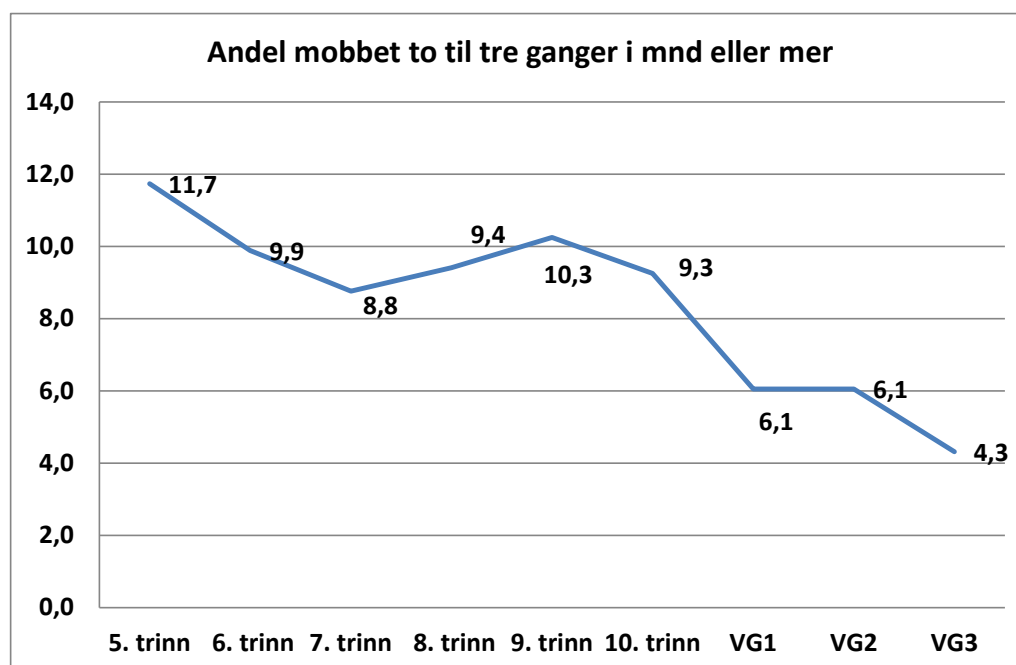
2.1 Kjønn- og aldersforskjeller i mobbing i 2011

Ved analyser av dataene fra årets undersøkelse (Elevundersøkelsen 2011) er det flere gutter enn jenter som opplyser at de har blitt mobbet. Rundt 10 prosent av guttene opplyser at de er mobbet to til tre ganger i måneden eller mer og 16.1 prosent oppgir at de blir mobbet en sjelden gang. For jenter er det tilsvarende 6,8 prosent som oppgir at de blir mobbet to til tre ganger i måneden eller mer og 14 prosent en sjelden gang. Dette er en signifikant forskjell (kji-kvadrat test), men forskjellen er ikke sterk (Cramer's *V* = .072; jfr. Tabell 1.2).

Det er et relativt konsistent funn i forskning om mobbing at gutter både mobber og mobbes i langt mer omfattende grad enn det som gjøres av og overfor jenter. Det kan skyldes sterkt fokus på fysisk aggressivitet når man tenker på eller snakker om mobbing. Gutter er mer fysisk, åpen aggressive enn jenter og uttrykker mer sinne både verbalt, via ansiktsuttrykk og andre nonverbale uttrykksformer, i tillegg til at de er mer intense i sitt uttrykk av sinne enn jenter (Crick og Zahn-Waxler 2003, Espelage mfl. 2000, Hubbard 2001, Pellegrini og Long 2002). Imidlertid kan en del av mobbing også forekomme mer fordekt og indirekte gjennom utfrysning og baksnakking - også via sosiale medier. Kanskje mobbebegrepet fremdeles hos mange er knyttet til fysisk aggressivitet og derfor ikke i samme grad fanger opp mer fordekt mobbing. Det kan derfor tenkes at en ikke ville finne store kjønnsforskjeller relatert til mobbing, dersom mobbebegrepet bedre hadde fanget opp mer fordekt og indirekte mobbing.

Det er også flere gutter enn jenter som opplyser at de selv mobber to til tre ganger i måneden eller mer; 6,1 prosent av guttene og 1,9 prosent av jentene. Videre er det 21,1 prosent av guttene som oppgir at de er med og mobber en sjelden gang, mens dette gjelder for 10,3 prosent av jentene. Denne sammenhengen er også signifikant med en effekt størrelse på .19 (Cramer's V; jfr. Tabell 1.2). Effektstørrelsen tyder på en liten kjønns effekt på om en er med og mobber andre.

Det kan både være stolthet og skamfullhet knyttet til å fortelle om at man mobber andre. Kanskje vil gutter anse mobbing som et greit uttrykk for evne til å verne om seg selv og kontrollere omgivelsene, og derfor lettere innrømme at de mobber enn det jenter gjør? Jenter rapporterer oftere enn gutter at de er skamfulle over å mobbe (Rigby, 1997). Det kan føre til at de i høyere grad underrapporterer slike handlinger enn gutter, siden en del aggresjon kan betraktes som maskulin selvhevdelse.

Figur 2.1 *Andel som oppgir at de er mobbet to til tre ganger i måneden eller mer fordelt på klassetrinn (prosent)*

Figur 2.1 viser at andelen som opplever at de blir mobbet avtar med alder/klassetrinn. Mens det i 5. trinn er nærmere 12 prosent som oppgir at de mobbes to til tre ganger i måneden eller mer er andelen redusert til 4,3 prosent i VG3.

2.2 Hvem blir en mobbet av?

I Elevundersøkelsen er det i tillegg til spørsmål om en er mobbet, spurt om hvem en blir mobbet av. Elevene har fått følgende spørsmål:

“Blir du mobbet av...

- a. elever i gruppa/klassen?
- b. andre elever på skolen?
- c. en eller flere lærere?
- d. andre voksne på skolen?”

Svaralternativene er tilsvarende for spørsmålet om mobbing: *Ikke i det hele tatt – En sjelden gang - 2 eller 3 ganger i måneden - Omtrent 1 gang i uken – Flere ganger i uken.*

Resultatene vises i tabell 2.4.

Tabell 2.4 Svarfordeling for hvem en har blitt mobbet av og hvor ofte (Alle klassetrinn, 2007-2011, prosent).

Blir du mobbet av...					
...elever i gruppa/klassen?	2007	2008	2009	2010	2011
Flere ganger i uken	2.4	2.6	2.5	2.4	2.4
Omtrent 1 gang i uken	1.4	1.5	1.6	1.6	1.6
2 eller 3 ganger i måneden	2.1	2.4	2.4	2.7	2.6
En sjelden gang	12.9	13.1	12.9	13.2	13.1
Ikke i det hele tatt	81.1	80.3	80.6	80.1	80.3
... andre elever på skolen?	2007	2008	2009	2010	2011
Flere ganger i uken	2.1	2.6	2.2	2.0	2.0
Omtrent 1 gang i uken	1.2	1.5	1.3	1.3	1.3
2 eller 3 ganger i måneden	2.4	2.4	2.6	2.8	2.7
En sjelden gang	12.9	13.1	12.6	12.5	12.3
Ikke i det hele tatt	81.4	80.3	81.3	81.4	81.9
... en eller flere lærere?	2007	2008	2009	2010	2011
Flere ganger i uken	2.2	2.3	2.2	1.9	1.8
Omtrent 1 gang i uken	.8	.8	.8	.8	.7
2 eller 3 ganger i måneden	1.5	1.6	1.6	1.8	1.7
En sjelden gang	6.4	6.2	5.9	5.9	5.6
Ikke i det hele tatt	89.1	89.0	89.6	89.6	90.1
... andre voksne på skolen?	2007	2008	2009	2010	2011
Flere ganger i uken	1.9	2.0	1.9	1.6	1.6
Omtrent 1 gang i uken	.4	.5	.5	.5	.4
2 eller 3 ganger i måneden	.9	1.0	1.0	1.3	1.2
En sjelden gang	3.3	3.3	3.2	3.4	3.3
Ikke i det hele tatt	93.5	93.2	93.4	93.1	93.4

Tabell 2.4 er omfangsrik, men den viser for det første at det ikke har vært noen endringer fra 2007 til 2011, med tanke på hvem elevene oppgir at de blir mobbet av. Svarfordelingene er svært stabil fra år til år. For det andre ser vi at flest elever opplever å bli mobbet av elever i gruppa/klassen og dernest av andre elever på skolen.

I 2011 er det 6,6 og 6,0 prosent av elevene som oppgir at de blir mobbet to til tre ganger i uka eller oftere av henholdsvis andre elever i gruppa/klassen og andre elever på skolen. Noen færre elever opplever at de blir mobbet av lærere eller andre voksne på skolen. I 2011 er det 4,2 prosent av elevene som oppgir at de blir mobbet av lærere to til tre ganger i måneden eller oftere og tilsvarende 3,2 prosent av andre voksne på skolen.

Analyser av årets data (Elevundersøkelsen 2011) viser at det er 10,6 prosent som oppgir at de er mobbet av en eller flere av de fire gruppene som gjengis i Tabell 2.4 (andre elever i klassen/gruppa, andre elever på skolen, lærere, andre voksne). Dette er et høyere tall enn de 8,4 prosentene som oppgir at de har blitt mobbet to til tre ganger i måneden eller oftere jfr. Tabell 2.1. Det vil si at det er litt inkonsistent svargivning. Videre analyser viser at 5,8 prosent oppgir at de bare har blitt mobbet av én gruppe, 2,5 oppgir å ha blitt mobbet av to grupper, 0,5 av tre, mens det er 1,9 prosent som oppgir at de har blitt mobbet av samtlige grupper. Dette kan enten gjenspeile en reell opplevelse å bli mobbet av samtlige grupper eller en useriøs avkryssing av mange. Dette er vanskelig å konkludere, selv om det sistnevnte er sannsynlig. Det må vi ta høyde for når vi tolker resultatene.

3. Diskriminering – utvikling fra 2007 til 2011

Elever på ungdomstrinnet og i videregående opplæring har fått spørsmål om de opplever at de har blitt utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på fem ulike områder. Disse områdene er (1) kjønn, (2) funksjonshemming, (3) nasjonalitet, (4) religion eller livssyn, samt (5) seksuell orientering. Videre er elevene spurt hvor ofte de er diskriminert på disse områdene og svaralternativene er *Ikke i det hele tatt – En sjelden gang - 2 eller 3 ganger i måneden - Omtrent 1 gang i uken – Flere ganger i uken*. Begrepet diskriminering er ikke definert i spørreskjema, så det er vanskelig å vite hva elevene legger i dette begrepet. Siden spørsmålet inneholder formuleringen “*urettferdig behandling/diskriminering*” er det nærliggende å tro at elevene likestiller urettferdig behandling og diskriminering.

Analysen fra årets data (Elevundersøkelsen 2011) viser at det er 9,7 prosent av elevene på ungdomstrinnet og videregående opplæring som oppgir at de har vært diskriminert på minst ett av disse områdene to til tre ganger i måneden eller oftere. Det er 5,0 prosent som oppgir at de har blitt diskriminert på ett område, 1,4 prosent på to områder, mens det er henholdsvis 0,8 og 0,4 prosent som oppgir at de er diskriminert på tre og fire områder. Imidlertid er det hele 2,2 prosent som oppgir at de har opplevd urettferdig behandling/diskriminering på samtlige fem områder to til tre ganger i måneden eller mer. Denne gruppa er vanskelig å tolke og håndtere. Det er ikke sannsynlig at en så stor gruppe reelt opplever å bli diskriminert på samtlige områder. Det er mer sannsynlig at det enten er et uttrykk for generell opplevelse av urettferdig behandling eller at en har svart useriøst. Denne gruppen er likevel med i de følgende tabellene, men vi må ha dem i bakhodet når vi leser tabellene.

Tabell 3.1 Svarfordeling for om en er utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på bakgrunn av kjønn (ungdomstrinn og VGO, 2007-2011, prosent).

Er du blitt utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på skolen på grunn av... kjønn?	2007	2008	2009	2010	2011
Flere ganger i uken	2.6	3.0	2.6	2.4	2.3
Omtrent 1 gang i uken	1.1	1.3	1.2	1.0	1.1
2 eller 3 ganger i måneden	2.3	2.5	2.2	2.4	2.3
En sjelden gang	11.5	11.5	10.1	9.0	8.5
Ikke i det hele tatt	82.5	81.8	83.9	85.2	85.8
Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

I 2011 er det 5,7 prosent av elevene som oppgir at de to til tre ganger i måneden eller oftere blir utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på bakgrunn av kjønn (jfr. Tabell 3.1). 3,4 prosent oppgir at dette skjer ukentlig eller oftere. Disse andelene har vært relativt stabile siden 2007, med en indikasjon på en tendens som går mot reduksjon av elever som opplever dette. Denne tendensen er imidlertid verken signifikant eller sterk.

Tabell 3.2 Svarfordeling for om en er utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på bakgrunn av funksjonshemming (ungdomstrinn og VGO, 2007-2011, prosent).

Er du blitt utsatt for urettferdig behandling/ diskriminering på skolen på grunn av... funksjonshemming?	2007	2008	2009	2010	2011
Flere ganger i uken	2.0	-	2.1	1.9	1.9
Omtrent 1 gang i uken	.5	-	.5	.5	.5
2 eller 3 ganger i måneden	1.1	-	1.2	1.5	1.5
En sjelden gang	3.6	-	3.6	3.9	3.7
Ikke i det hele tatt	92.8	-	92.6	92.2	92.4
Total	100.0	-	100.0	100.0	100.0

Tall fra 2008 mangler

Når det gjelder elever som oppgir at de er utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på skolen på bakgrunn av funksjonshemming, viser Tabell 3.2 at det er 3,9 prosent av elevene som har oppgitt at dette har skjedd to til tre ganger i måneden eller oftere, mens det er 2,4 prosent som oppgir at dette skjer ukentlig eller oftere. Denne forekomsten er nærmest identisk med foregående år.

Tabell 3.3 Svarfordeling for om en er utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på bakgrunn av nasjonalitet (ungdomstrinn og VGO, 2007-2011, prosent).

Er du blitt utsatt for urettferdig behandling/ diskriminering på skolen på grunn av... nasjonalitet?	2007	2008	2009	2010	2011
Flere ganger i uken	2.2	2.7	2.2	2.1	2.1
Omtrent 1 gang i uken	.6	.7	.6	.6	.7
2 eller 3 ganger i måneden	1.5	1.8	1.8	2.1	2.1
En sjelden gang	5.0	6.4	5.0	5.3	5.2
Ikke i det hele tatt	90.7	88.4	90.4	89.9	90.1
Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabell 3.3 viser som øvrige tabeller en stabilitet i hvordan elevene svarer over år. I 2011 er det 4,9 prosent som oppgir at de har blitt utsatt for diskriminering på bakgrunn av nasjonalitet to til tre ganger i uken eller oftere. Dersom vi kun inkluderer de som oppgir at de er utsatt for diskriminering en gang i uka eller oftere er det 2.8 prosent av elevene på de aktuelle trinn som oppgir dette.

Tabell 3.4 Svarfordeling for om en er utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på bakgrunn av religion eller livssyn (ungdomstrinn og VGO, 2007-2011, prosent).

Er du blitt utsatt for urettferdig behandling/ diskriminering på skolen på grunn av... religion eller livssyn?	2007	2008	2009	2010	2011
Flere ganger i uken	2.2	-	2.1	1.9	1.9
Omtrent 1 gang i uken	.6	-	.7	.8	.7
2 eller 3 ganger i måneden	1.5	-	1.6	1.9	1.9
En sjelden gang	5.0	-	5.5	5.5	5.4
Ikke i det hele tatt	90.7	-	90.1	89.8	90.1
Total	100.0	-	100.0	100.0	100.0

Tall fra 2008 mangler

Tabell 3.4 viser at det i 2011 er 2,6 prosent av elevene på ungdomstrinnet og videregående opplæring som oppgir at de har blitt utsatt for diskriminering en gang i uka eller mer, på bakgrunn av religion eller livssyn. 4,5 prosent oppgir at de er utsatt for dette to til tre ganger i måneden eller oftere. Denne svarfordelingen har vært stabil siden 2007.

Tabell 3.5 Svarfordeling for om en er utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på bakgrunn av seksuell orientering (ungdomstrinn og VGO, 2009-2011, prosent).

Er du blitt utsatt for urettferdig behandling/ diskriminering på skolen på grunn av... seksuell orientering?	2009	2010	2011
Flere ganger i uken	2.5	2.3	2.2
Omtrent 1 gang i uken	.6	.6	.6
2 eller 3 ganger i måneden	1.4	1.7	1.6
En sjelden gang	4.1	4.3	4.0
Ikke i det hele tatt	91.4	91.1	91.5
Total	100.0	100.0	100.0

Spørsmålet om en har blitt utsatt for urettferdig behandling eller diskriminering på bakgrunn av seksuell orientering ble først introdusert i Elevundersøkelsen i 2009. Tabell 3.5 viser at i 2011 var det 4,4 prosent av elevene på ungdomstrinnet og i videregående opplæring som opplever at de har vært utsatt for diskriminering to til tre ganger i måneden eller mer, på bakgrunn av seksuell orientering. Dersom vi ser på de som har oppgitt at dette skjer en gang i uken eller oftere, er forekomsttallet 2,8 prosent. Det har ikke vært vesentlige endringer i disse tallene siden spørsmålet ble introdusert i 2009.

Dersom vi ser på diskrimineringsspørsmålene i tabell 3.1 til 3.5 under ett, er inntrykket at det ikke er noen endringer i opplevelsen av diskriminering over år. Det er mer eller mindre en like stor andel som opplever at de har blitt diskriminert i 2011

som i de foregående år. Andelen som opplever seg diskriminert to til tre ganger i måneden eller oftere varierer fra 3,9 prosent (funksjonshemming) til 5,7 prosent (kjønn). I tillegg må vi huske på at en andel på 2,2 prosent oppgir at de har blitt diskriminert på alle fem områder (jfr. tidligere omtale s.9). Dersom dette er useriøse svar må forekomsttallene som framkommer i tabell 3.1 til 3.5 reduseres tilsvarende.

Sett under ett ser det derfor ut til at det er en liten andel i den norske skoler på ungdomstrinnet og i videregående opplæring som opplever urettferdig behandling eller diskriminering. Like fullt er det snakk om mange elever i antall – tusenvis av elever. Samtidig må vi huske på at foruten kjønn, er det relativt små grupper som omtales. Eksempelvis kan 2 prosent av elevpopulasjonen som opplever å bli diskriminert på bakgrunn av funksjonshemming eller seksuell orientering, utgjøre en stor andel av disse gruppene. Det vil si at det kan godt være at en stor andel av elever med nedsatt funksjonsevne eller annen seksuell orientering enn majoriteten (eller annen nasjonalitet, religion eller livssyn) som opplever å bli diskriminert. Det er dessverre ikke mulig å undersøke om dette er tilfelle med det foreliggende datamaterialet.

Det er sannsynlig at mange som opplever seg urettferdig behandlet/diskriminert også opplever at de har blitt mobbet. Analyser av Elevundersøkelsen 2011 viser at 50 prosent av de som oppgir at de har blitt mobbet to eller tre ganger måneden eller oftere også opplever at de har blitt urettferdig behandla/diskriminert på et eller flere områder. Effektmålet Cramers V er lik 0.48 som er en moderat til sterk sammenheng mellom opplevelse av å være diskriminert og en opplevelse å være mobbet (jfr. Tabell 1.2). Imidlertid oppgir 23,4 prosent av de som har krysset av at de er mobbet to til tre ganger i måneden eller oftere, at de er diskriminert på alle fem områder. Dette kan enten tyde på at det er en gruppe som føler seg svært krenket eller at en del har tatt Elevundersøkelsen lite alvorlig. Dersom det siste er tilfelle er ikke mobbeforekomsten så høy som Tabell 2.1 tilsier. Imidlertid er det vanskelig å være sikker på dette.

3.1 Kjønn- og aldersforskjeller relatert til diskriminering i 2011

Analyser av kjønnsforskjeller av data fra årets elevundersøkelse (Elevundersøkelsen 2011) viser at på alle områder oppgir gutter at de oftere er diskriminert enn jenter.

Tabell 3.6 Kjønnsfordeling på om en er utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på bakgrunn av fem områder to til tre ganger i måneden eller oftere (ungdomstrinn og VGO, 2011, prosent).

Andel som oppgir å ha blitt utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på skolen <u>to til tre ganger i måneden eller mer</u> på grunn av...	Gutt	Jente	Cramers V
...kjønn	8.0	3.5	.101
...funksjonshemming	5.6	2.2	.105
...nasjonalitet	4.8	2.7	.108
...religion eller livssyn	6.4	2.6	.094
...seksuell orientering	6.2	2.6	.091

Tabell 3.6 viser bare tall fra Elevundersøkelsen 2011 og dokumenterer at gutter oppgir at de er mer diskriminert enn jenter på samtlige områder. Effektstørrelsen er for samtlige fem områder rundt .1 (Cramers V) noe som indikerer en klar, men liten kjønnforskjell (jfr. Tabell 1.2).

Tabell 3.7 Trinnsfordeling på om en er utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på bakgrunn av fem områder to til tre ganger i måneden eller oftere (ungdomstrinn og VGO, 2011, prosent).

Andel som oppgir å ha blitt utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på skolen <u>to til tre ganger i måneden eller mer</u> på grunn av...	8. trinn	9. trinn	10. trinn	VG1	VG2	VG3	Cramers V
...kjønn	5.0	7.3	8.1	4.3	4.5	3.9	.043
...funksjonshemming	3.3	5.0	5.2	3.2	3.4	2.5	.034
...nasjonalitet	3.9	5.9	6.5	4.0	4.1	3.3	.036
...religion eller livssyn	3.5	5.6	6.0	3.8	4.1	3.3	.035
...seksuell orientering	3.8	5.8	6.1	3.7	3.6	2.6	.039

Cramers V er kjørt på 5-punkt skalaen

Tabell 3.7 viser at elever på ungdomstrinnet jevnt over oppgir at de opplever mer diskriminering enn i videregående opplæring. Det er en tendens at opplevd diskriminering øker fram til 10 trinn hvor det reduseres i Videregående opplæring og ytterligere gradvis redusering fram til VG3. Imidlertid viser Cramers V at denne alders/trinn effekten er triviell/uten statistisk betydning (jfr. Tabell 1.2).

3.2 Hvem diskriminerer?

I Elevundersøkelsen er elevene spurt om hvem en er blitt diskriminert av og hvor ofte uten at det er spesifisert på hvilket område en opplever å være diskriminert. Spørsmålsformuleringen er "Er du blitt utsatt for urettferdig behandling/diskriminering av..." (a.) elever i gruppa/klassen?, (b) andre elever på skolen?, (c) en eller flere lærere?, (d) andre voksne på skolen?. Svaralternativene er: *Ikke i det hele tatt – En sjelden gang - 2 eller 3 ganger i måneden - Omtrent 1 gang i uken – Flere ganger i uken*

Tabell 3.8 Svarfordeling for hvem en har blitt utsatt for urettferdig behandling/diskriminering av og hvor ofte (ungdomstrinn og VGO, 2007-2011, prosent).

Er du blitt utsatt for urettferdig behandling/ diskriminering av...					
... elever i gruppa/klassen?	2007	2008	2009	2010	2011
Flere ganger i uken	2.3	2.5	2.4	2.3	2.3
Omtrent 1 gang i uken	1.1	1.1	1.1	1.2	1.2
2 eller 3 ganger i måneden	2.4	2.8	2.6	2.8	2.8
En sjelden gang	14.3	14.3	13.9	13.1	13.0
Ikke i det hele tatt	79.9	79.3	80.0	80.7	80.7
... andre elever på skolen?	2007	2008	2009	2010	2011
Flere ganger i uken	1.9	2.1	2.0	1.9	1.8
Omtrent 1 gang i uken	.9	.9	.9	.9	.9
2 eller 3 ganger i måneden	2.1	2.3	2.2	2.4	2.3
En sjelden gang	11.0	11.1	10.5	10.0	9.7
Ikke i det hele tatt	84.1	83.5	84.4	84.9	85.3
... en eller flere lærere?	2007	2008	2009	2010	2011
Flere ganger i uken	2.9	3.4	3.0	2.6	2.6
Omtrent 1 gang i uken	1.7	1.9	1.7	1.5	1.5
2 eller 3 ganger i måneden	3.8	4.4	3.9	3.7	3.6
En sjelden gang	14.0	14.6	12.7	11.4	10.8
Ikke i det hele tatt	77.6	75.7	78.7	80.7	81.5
... andre voksne på skolen?	2007	2008	2009	2010	2011
Flere ganger i uken	2.1	2.4	2.2	2.0	2.0
Omtrent 1 gang i uken	.7	.8	.7	.7	.6
2 eller 3 ganger i måneden	1.4	1.7	1.5	1.7	1.7
En sjelden gang	5.2	5.8	5.0	4.8	4.5
Ikke i det hele tatt	90.6	89.3	90.5	90.8	91.2

Tabell 3.8 viser det samme mønsteret som øvrige tabeller med hensyn til stabilitet i elevenes svarfordelinger fra år til år. Det nærmeste vi ser en tendens til endring er at det er en utvikling mot at det er færre som oppgir at de blir diskriminert av lærere i 2011 sett i forhold til tidligere år. Men også denne endringen er svært liten. Ut over det ser det ut til at elever opplever at det er lærerne som diskriminerer mest. I 2011

oppgir 7,7 prosent av elevene at de har blitt urettferdig behandla/diskriminert av en eller flere lærere to eller tre ganger i måneden eller oftere. 6,3 prosent, 5 prosent og 4,3 prosent av elevene oppgir at de er utsatt for diskriminering to til tre ganger i måneden eller oftere fra henholdsvis elever i gruppa/klassen, andre elever på skolen og andre voksne på skolen. Ser vi på hvem som diskriminerer i forhold til hvem som mobber, ser vi at når det gjelder mobbing er det elevene som oppgis å mobbe mest, mens det er lærerne som oppgis å diskriminere mest.

4. Uro i klasserommet – utvikling fra 2007 til 2011

Det er seks spørsmål som måler uro i klassen:

- Må lærerne bruke mye tid på å få ro i klassen?
- Forstyrer du andre elever når de arbeider?
- Blir du forstyrret av at andre elever lager bråk og uro i arbeidsøktene?
- Jeg blir ofte forstyrret av andre elever når jeg arbeider på skolen.
- Det er god arbeidsro i timene
- Elevene er stille og hører etter når læreren snakker.

De tre første er spurt hvert år fra 2007, mens for de tre siste har vi bare sammenlignbare tall fra 2010.

Tabell 4.1 Svarfordeling for om elevene opplever at læreren må bruke mye tid for å få ro i klassen (Alle klassetrinn, 2007-2011, prosent, gj.snitt, standardavvik, Cohen's *d*).

Må lærerne bruke mye tid på å få ro i klassen?	2007	2008	2009	2010	2011
Svært ofte eller alltid	14.9	15.4	14.1	12.1	11.3
Ofte	25.5	25.1	23.9	22.6	21.7
Av og til	39.5	39.4	39.9	40.1	39.9
Sjelden	16.5	16.4	18.2	20.7	22.2
Aldri	3.6	3.7	3.9	4.6	4.8
Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Gjennomsnitt	2.68	2.68	2.74	2.83	2.88
Standardavvik	1.029	1.037	1.036	1.035	1.034
Effekt endring fra forrige år (Cohen's <i>d</i>)		0.0	-0.06	-0.09	-0.04

Cohen's *d* 2007-2011 = -0.19

Tabell 4.1 viser en tendens til at elevene opplever at lærerne trenger mindre tid på å få ro i klassen. I 2011 er det 11.3 prosent av elevene som har svart at læreren "Svært ofte eller alltid" må bruke mye tid på å få ro i klassen, mens det tilsvarende tallet i 2007 og 2008 var 14.9 og 15.4. Den kontinuerlige økningen i gjennomsnittsverdiene fra 2007 til 2011 viser at elevene oppgir en bedring på dette spørsmålet. Når vi analyserer effekten 2007 til 2011 viser Cohen's *d* effektstørrelsen -0.19. Dette tyder på en liten, men reell effekt som betyr at denne bedringen er reell i klasserommene i den norske skolen (jfr. Tabell 1.2). Selv om det er en bedring, så opplever imidlertid en tredjedel av elevene i Elevundersøkelsen 2011 at lærerne må bruke mye tid for å få ro i klassen.

Tabell 4.2 Svarfordeling for om elevene opplever at de forstyrrer andre elever når de arbeider (Alle klassetrinn, 2007-2011, prosent, gj.snitt, standardavvik, Cohen's d).

Forstyrrer du andre elever når de arbeider?	2007	2008	2009	2010	2011
Svært ofte eller alltid	4.7	4.7	4.5	4.0	4.0
Ofte	5.2	5.2	5.1	4.7	4.5
Av og til	24.5	23.1	23.0	20.2	18.9
Sjelden	47.7	47.6	48.2	48.5	48.8
Aldri	17.9	19.4	19.2	22.5	23.9
Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Gjennomsnitt	3.69	3.72	3.73	3.81	3.84
Standardavvik	.979	.988	.977	.969	.971
Effekt endring fra forrige år (Cohen's d)		-0.03	-0.01	-0.08	-0.03

Cohen's d 2007-2011 = -0.15

Også i Tabell 4.2 ser vi en tendens til bedring. Gjennomsnittsverdiene viser en jevn økning som indikerer at det er flere elever som krysser av på den øvre delen av skalaen mot verdiene "Sjelden" og "Aldri". Det betyr igjen at det er flere i 2011 som mener de sjelden eller aldri forstyrrer medelevene sine sett i forhold til tidligere år. Cohen's *d* er imidlertid på -0.15 som vil si at det denne utviklingen er svak og ikke nødvendigvis reell (jfr. Tabell 1.2).

Tabell 4.3 Svarfordeling for om elevene opplever at de blir forstyrret av at andre elever lager bråk og uro i arbeidsøktene? (Alle klassetrinn, 2007-2011, prosent, gj.snitt, standardavvik, Cohen's d).

Blir du forstyrret av at andre elever lager bråk og uro i arbeidsøktene?	2007	2008	2009	2010	2011
Svært ofte eller alltid	11.1	12.0	11.4	10.5	10.3
Ofte	18.6	18.9	18.4	18.1	17.7
Av og til	38.1	37.4	37.5	37.0	36.8
Sjelden	24.0	23.5	24.4	25.8	26.5
Aldri	8.2	8.2	8.2	8.5	8.7
Total	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Gjennomsnitt	2.99	2.97	3.00	3.04	3.05
Standardavvik	1.094	1.109	1.103	1.095	1.095
Effekt endring fra forrige år (Cohen's d)		0.02	-0.03	-0.04	-0.01

Cohen's d 2007-2011 = -0.05

I motsetning til de to foregående tabellene er det ingen tydelig tendens til endring fra 2007 til 2011 i tabell 4.3. Dette leses blant annet ut fra den lave Cohen's *d* (jfr. Tabell 1.2). Det er rett i underkant av 30 prosent som opplever at de "Svært ofte eller alltid" eller "Ofte" opplever å bli forstyrret av at andre elever lager bråk, mens det er nærmere 35 prosent som sjelden eller aldri opplever dette.

De følgende tre tabellene viser hvordan elevene tar stilling til tre påstander om uro i klasserommet. Her er det bare sammenlignbare tall fra 2010.

Tabell 4.4 Svarfordeling for påstanden om at de blir forstyrret av andre elever. (Alle klassetrinn, 2010-2011, prosent, gj.snitt, standardavvik, Cohen's d).

Jeg blir ofte forstyrret av andre elever når jeg arbeider på skolen.	2010	2011
Helt enig	7.3	7.1
Litt enig	22.9	22.5
Verken eller	23.6	23.6
Litt uenig	27.4	27.7
Helt uenig	18.9	19.2
Total	100.0	100.0
Gjennomsnitt	3.28	3.29
Standardavvik	1.214	1.210
Effekt endring fra forrige år (Cohen's d)		-0.01

Tabell 4.4 viser ingen endring i hvordan elevene fordeler seg på skalaen i 2011 sett i forhold til 2010. Det er rundt 30 prosent som er helt eller litt enig i påstanden om at de ofte blir forstyrret av andre elever når de arbeider på skolen. Rundt 47 prosent er litt eller helt uenig i den påstanden

Tabell 4.5 Svarfordeling for påstanden om at det er god arbeidsro i timene. (Alle klassetrinn, 2010-2011, prosent, gj.snitt, standardavvik, Cohen's d).

Det er god arbeidsro i timene	2010	2011
Helt uenig	8.6	8.1
Litt uenig	22.6	21.8
Verken eller	22.3	22.1
Litt enig	31.9	32.6
Helt enig	14.6	15.4
Total	100.0	100.0
Gjennomsnitt	3.21	3.25
Standardavvik	1.195	1.192
Effekt endring fra forrige år (Cohen's d)		-0.03

Merk at skalaen er snudd sett i forhold til forrige tabell. Det er fordi retningen på påstanden er motsatt. Tabell 4.5 er svært lik svarfordelingen i forrige tabell. Det er nærmere 30 prosent som er litt eller helt uenig i påstanden om at det er god arbeidsro i timene, mens det er rundt 38 prosent som er litt eller helt enig i påstanden. Det er ingen endringer fra 2010 til 2011.

Tabell 4.6 Svarfordeling for påstanden om elevene er stille og hører etter når læreren snakker. (Alle klasstrinn, 2010-2011, prosent, gj.snitt, standardavvik, Cohen's d).

Elevene er stille og hører etter når læreren snakker.	2010	2011
Helt uenig	7.7	7.3
Litt uenig	23.6	22.6
Verken eller	23.1	22.6
Litt enig	33.2	34.3
Helt enig	12.4	13.2
Total	100.0	100.0
Gjennomsnitt	3.19	3.23
Standardavvik	1.156	1.155
Effekt endring fra forrige år (Cohen's d)		-0.04

Også tabell 4.6 viser nesten identisk svarfordeling som de to foregående tabellene. Det er rundt 30 prosent som er litt eller helt uenig i påstanden om at elevene er stille og hører etter når læreren snakker, mens nærmere 48 prosent er helt eller litt enig. Heller ikke her er det endringer fra forrige års undersøkelse.

Tabellene som omhandler uro i klasserommet stemmer svært godt overens med hverandre. Det er rundt en tredjedel av elevene som opplever at det er uro i klasserommet og at de blir forstyrret av andre elever når de arbeider. Det at elevene svarer så konsistent på flere spørsmål om samme tema styrker gyldigheten og troen på disse resultatene.

4.1 Kjønn- og aldersforskjeller relatert til uro i klasserommet i 2011

Tabell 4.7 viser gutter og jenters gjennomsnittsverdier på de seks spørsmålene og påstandene som omhandler uro i klasserommet. Når vi leser gjennomsnittsverdiene må vi relatere de til de skalaene som er brukt. Disse skalaene går i positiv retning. Det vil si at skalaene går fra en til fem. Jo høyere gjennomsnittsverdi jo bedre er det. Eksempelvis går skalaen for spørsmålet "Må lærerne bruke mye tid på å få ro i klassen?" fra 1: *Svært ofte eller alltid* til 5: *Aldri*. Jo mer gjennomsnittsverdien nærmer seg fem, jo mindre uro er det.

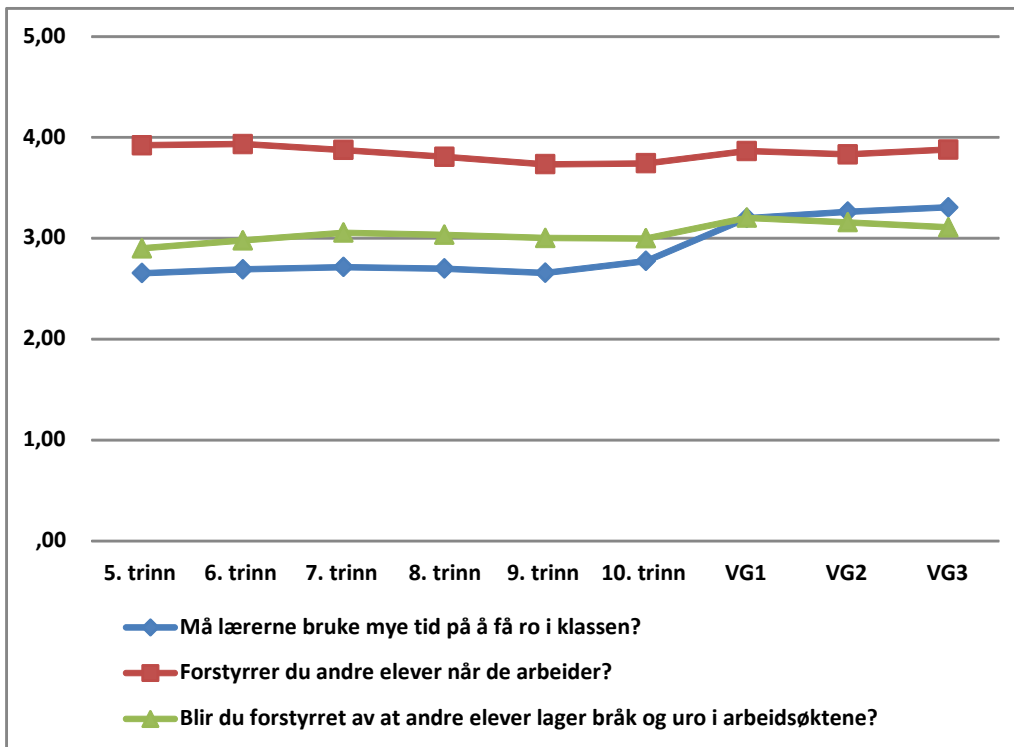
Tabell 4.7 Gjennomsnittsverdier fordelt på kjønn for spørsmål og påstander om uro i klasserommet. (Alle klassetrinn, 2011, gj.snitt, standardavvik, Cohen's *d*).

	Kjønn	Gj.snitt	Standard-avvik	Cohen's <i>d</i>
Må lærerne bruke mye tid på å få ro i klassen?	Gutt	2.87	1.053	0.01
	Jente	2.88	1.014	
Forstyrrer du andre elever når de arbeider?	Gutt	3.70	1.025	0.29
	Jente	3.98	.891	
Blir du forstyrret av at andre elever lager bråk og uro i arbeidsøktene?	Gutt	3.11	1.126	0.10
	Jente	3.00	1.059	
Jeg blir ofte forstyrret av andre elever når jeg arbeider på skolen.*	Gutt	3.40	1.203	0.17
	Jente	3.19	1.208	
Det er god arbeidsro i timene.	Gutt	3.26	1.200	0.01
	Jente	3.25	1.182	
Elevene er stille og hører etter når læreren snakker.	Gutt	3.24	1.168	0.01
	Jente	3.23	1.141	

*Skalaen er snudd.

Tabell 4.7 viser kjønnsforskjeller på de seks spørsmål og påstander som omhandler uro i klasserommet. Ved å se på Cohen's *d*, ser vi at det er bare i forhold til spørsmålet "Forstyrrer du andre elever når de arbeider?" at forskjellen mellom gutters og jenters gjennomsnittsverdier er så store at det er sannsynlig at denne forskjellen er reell også i virkeligheten (jfr. Tabell 1.2). Ut fra gjennomsnittsverdiene ser vi at jentene oppgir at de sjeldnere enn guttene forstyrrer andre elever. For påstanden "Jeg blir ofte forstyrret av andre elever når jeg arbeider på skolen" ser vi at Cohen's *d* nærmer seg signifikant, det vil si .2. Her ser vi at jentene er mer enig i påstanden enn guttene og opplever dermed å bli mer forstyrret av andre enn guttene. For de øvrige spørsmålene og påstandene er det ingen store kjønnsforskjeller. Men inntrykket en får fra Tabell 4.7 er enkelt og litt tabloid sagt at guttene forstyrrer, mens jentene forstyrres.

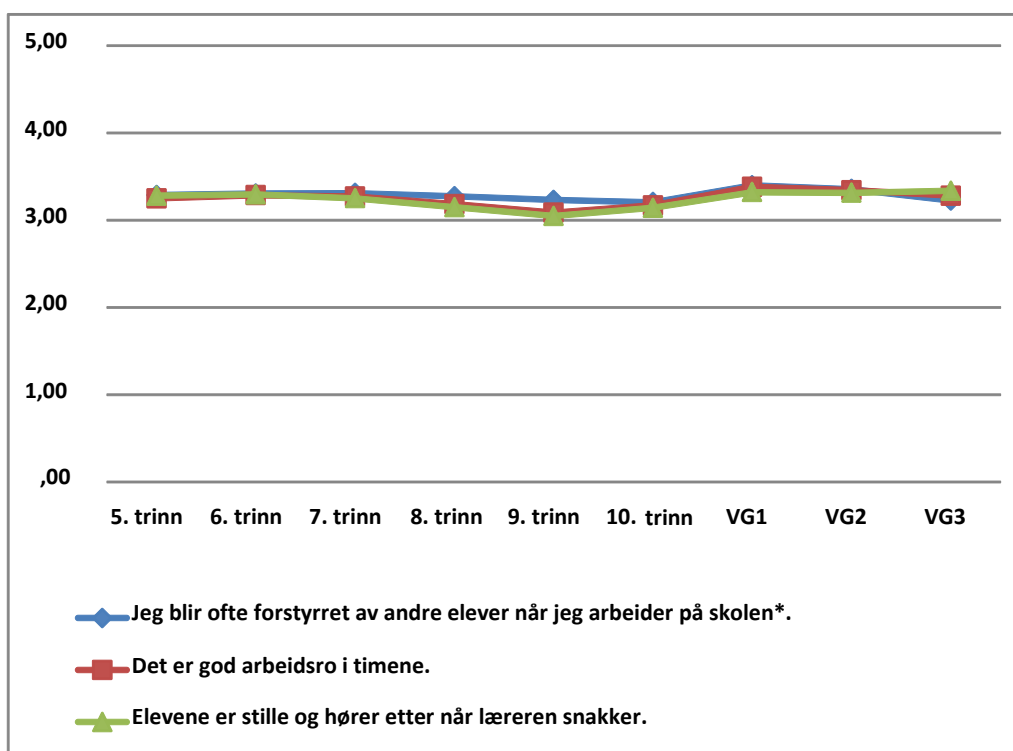
Figur 4.1 Spørsmål om uro i klasserommet fordelt på klassetrinn (Alle klassetrinn, gj. snitt, 1: Svært ofte eller alltid – 5: Aldri)

Figur 4.1 viser at for spørsmålet “Må lærerne bruke mye tid på å få ro i klassen?” er det en klar øking i gjennomsnittsverdiene fra 5.trinn til VG3. Det betyr at etter hvert som elevene blir eldre så oppgir de at lærerne trenger mindre tid på å få ro i klasserommet. En regresjonsanalyse viser at alder/trinn gir en standard regresjonskoeffisient på .2 som betyr at alder har en klar, men liten effekt på om lærerne må bruke mye tid på å få ro i klassen. For de to øvrige spørsmålene i det ingen slik alderseffekt.

Figur 4.2 Påstander om uro i klasserommet fordelt på klassetrinn (gj. snitt, 1:Helt uenig – 5:Helt enig)

*Skalaen er snudd 1:Helt enig – 5: Helt uenig

Figur 4.2 viser gjennomsnittsverdiene fordelt på klassetrinn for påstandene som omhandler uro i klasserommet. Her ser vi at det ikke er noen klar sammenheng mellom alder/klassetrinn og hvordan elevene har svart på påstandene. Dette bekreftes av regresjonsanalyser som ikke finner noen alderseffekt.

LITTERATUR

- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. 2 utg. New York: Psychology Press.
- Crawford, N. (2002). New ways to stop bullying. *Monitor on Psychology*, 33: 64-65.
- Crick, N. R. og C. Zahn-Waxler (2003). The development of psychopathology in females and males: Current progress and future challenges. *Development and Psychopathology*, 15:719-742.
- Espelage, D. L., K. Bosworth og T. Simon (2000). Examining the social environment of middle school students who bully. *Journal of Counseling and Development*, 78:326-333.
- Espelage, D. L., og S. M. Swearer (2003). Research on school bullying and victimization: What have we learned and where do we go from here? *School Psychology Review*, 32:365-383.
- Hubbard, J. A. (2001). Emotion Expression Processes in Children's Peer Interaction: The Role of Peer Rejection, Aggression, and Gender. *Child Development*, 72:1426-1438.
- Olweus, D. (1991). Bully/victim problems among schoolchildren: basic facts and effects of a school based intervention program. I Pepler, D. J. og K. H. Rubin (red.), *The development and treatment of childhood aggression*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Olweus, D. (1996). Bullying at school. Knowledge base and an effective intervention program. I Ferris C. F. og T. Grisso, (red.), *Understanding aggressive behaviour in children*. New York: The New York Academy of Sciences.
- Olweus, D. (2002). *Mobbing i skolen: Nye data om omfang og forandring over tid*. Sammendrag av utvalgte deler av Olweus' presentasjon ved fagseminar om lærings-og oppvekstmiljø, arrangert av Utdannings-og forskningsdepartementet 31.01.02.
- Pellegrini, A. D. og J. A. Long (2002). A longitudinal study of bullying, dominance, and victimization during the transition from primary to secondary school. *British Journal of Developmental Psychology*, 20:259-280.
- Rigby, K. (1997). Attitudes and beliefs about bullying among Australian school children. *Irish Journal of Psychology*, 18:202-220.
- Roland, E. (2003). Mobbing har økt med 70%. *Utdanning* (<http://www.utdanning.ws>).

ISBN 978-82-7570-241-6

Loholt Allé 85, Paviljong B
Dragvoll, 7491 Trondheim
Norway

Tel: 73 59 63 00
Fax: 73 59 66 24

 NTNU
Samfunnsforskning AS